

Лариса ЯЦЕНЮК,
*старший викладач кафедри
педагогіки, психології та
корекційної освіти
РОППО*

Особливості організації інклюзивного середовища. Технології інклюзивного навчання. Адаптації та модифікації. Оцінювання навчальних досягнень

Організація фізичного простору в інклюзивному класі

Пандуси всюди, де є сходи. Ширина й розташування дверей і дверних прорізів, швидкість відкривання і закривання дверей.

Розміщення меблів.

Облаштування класної кімнати: ігри, коробки, килимки, іграшки, спортивний інвентар. Висота парт, лав і полиць. Освітлення. Широкий огляд з робочого місця.

Фактори, що відвертають увагу.

Доступ до раковин з водою та спеціального обладнання класної кімнати.

Доступ до інших зон у межах навчального закладу, наприклад до інших будівель, спортивних та ігрових майданчиків.

Чітка видимість потенційно небезпечних елементів архітектури та інтер'єру.

Рекомендації щодо розташування парт і використання простору в інклюзивному класі

Дайте учням можливість обирати місця за власним бажанням, якщо це не створює проблем фізичного доступу.

Розсаджуйте учнів з партнерами, з якими вони часто працюють у парі й готують завдання. Це сприятиме взаємопідтримці у навчанні.

Учні, які стикаються із труднощами в певній академічній галузі, краще садити поряд з однокласниками, які добре засвоюють цей предмет та подають хороший приклад для наслідування.

За можливості намагайтеся садити учнів подалі від об'єктів, які відволікатимуть їхню увагу.

За потреби використовуйте спеціальні столи з перегородками або зони тиші.

Намагайтеся враховувати навчальні стилі дітей у процесі облаштування робочих зон.

Стежте за тим, щоб на партах лежали лише ті матеріали, що необхідні для поточної навчальної діяльності.

Забезпечте вільний доступ для всіх. Залиште достатньо простору для руху.

Постарайтеся створити умови для гнучкої організації роботи в групах.

Технології інклюзивного навчання

Технології інклюзивної освіти – технології, які створюють умови для якісної доступної освіти усіх дітей без винятку.

Виокремлюють дві групи інклюзивних технологій: організаційні та педагогічні.

Організаційні технології пов'язані з етапами організації інклюзивного процесу, як-от: технології проектування та програмування, технології командної взаємодії учителя й фахівців, технології організації структурованого, адаптованого та доступного середовища.

Педагогічні технології:

технології, спрямовані на опанування ключових компетентностей під час спільного навчання дітей із різними освітніми потребами (технології диференційованого навчання, технології індивідуалізації освітнього процесу);

технології коригування навчальних і поведінкових труднощів, що виникають у дітей в освітньому процесі;

технології, спрямовані на формування соціальних (життєвих) компетентностей, зокрема прийняття, толерантності;

технології оцінювання досягнень за інклюзивного підходу.

Технології диференціації навчальної діяльності

Технологія різнорівневої диференціації навчання пов'язана з рівнем засвоєння дітьми програмового матеріалу.

У класі виокремлюють три групи учнів залежно від можливостей опанування ними навчального матеріалу:

I група – успішні учні, засвоюють матеріал на високому рівні;

II група – учні, які важко засвоюють матеріал і потребують допомоги;

III група – учні з вираженою психофізичною затримкою у розвитку.

Усі учні згаданих груп потребують різних видів допомоги, модифікацій, методів та прийомів навчання.

Технології диференціації навчальної діяльності

Технологія функціональної диференціації – організація роботи в групах із розподілом функцій, тобто коли кожна дитина робить свій внесок у загальний результат, виконуючи своє завдання. При цьому дитині з труднощами в навчанні можна запропонувати допоміжні матеріали (наприклад, якщо потрібно скласти речення, дитина користується заздалегідь заготовленими словами-картками, які потрібно розташовувати у певній послідовності, якщо потрібно розв'язати задачу – готовим стислим записом її умови).

Технології корекції труднощів у навчанні та поведінці

Технології корекції навчальних і поведінкових труднощів, що виникають у дітей в освітньому процесі, – це спеціальні логопедичні технології та технології спеціальної педагогіки, спрямовані на коригування порушення (технології сурдо- й тифло-педагогіки), технології нейропсихологічного підходу до корекції навчальних труднощів (О.Р.Лурія, Л.С.Виготський, Дж.Хінд, Т.В.Ахутіна, Н.М.Пілаєва, Т.Ю.Хотилєва), технології психолого-педагогічної системи формування і розвитку мовленнєвого слуху та мовного спілкування у дітей з порушеннями слуху (система Е.І.Леонгард) та ін.

Соціоігрові технології

Передбачають дидактичні ігри, сконструйовані на основі театральних вправ, вуличних і навчальних вправ, які не тільки розвивають увагу, волю, пам'ять, мовлення, кмітливість, координацію рухів і інше, а й формують навички ділової взаємодії однокласників одне з одним і з педагогом, що особливо важливо в умовах інклюзивної освіти.

Здоров'язбережувальні освітні технології навчання

диференційоване навчання;

раціональна організація уроку;

створення сприятливого психологічного клімату;

нейрогімнастика;

комунікативні ігри;

арт-методи;

розвиток дрібної пальцевої моторики;

когнітивні вправи;

кінезіологічні вправи;

антистресова гімнастика;

зорова гімнастика;

динамічні паузи.

Технологія зворотного зв'язку в інклюзивному класі

У навчальному процесі інклюзивного класу функції зворотного зв'язку полягають у:

а) інформуванні учнів про допущену помилку;

б) наданні допомоги учневі з метою усунення цієї помилки;

в) підвищенні мотивації навчальної діяльності учня за допомогою суджень про результати його діяльності

Типи зворотного зв'язку:

Інформаційний зворотний зв'язок.

Дані про результат

Вимоги до зворотного зв'язку

Актуальність технології

В інклюзивному навчанні зворотний зв'язок розглядається як ефективна технологія залучення дитини з особливими освітніми потребами до навчальної діяльності. Він застосовується на всіх етапах уроку; може бути носієм різних видів допомоги і виконувати діагностичну функцію.

Традиційне інтенсивне навчання

В основі традиційного інтенсивного навчання є шість функцій, які забезпечують його ефективність:

Актуалізація та перевірка раніше засвоєного матеріалу.

Презентація і демонстрація.

Керована практика.

Зворотний зв'язок і виправлення.

Самостійна практика (заповнення прогалін або розширення знань).

Часте повторення.

Переваги інтенсивного навчання

Докладні пояснення дають змогу дитині з особливими освітніми потребами точно кодувати інформацію.

Залучення дітей з особливими освітніми потребами до активної роботи з академічним матеріалом.

Метод традиційного інтенсивного навчання забезпечує учням ширші можливості для активного залучення та відповіді на уроці.

Спільне (кооперативне) навчання

Методи спільного (кооперативного) навчання

Кілька методів особливо ефективно зарекомендували себе при залученні дітей з особливими освітніми потребами до спільної роботи зі своїми однолітками. Серед них:

Навчання в малих групах.

Навчання за допомогою однолітків.

Навчання соціальних навичок.

Характеристика спільного навчання

Малі групи (чотири-п'ять учнів, які мають спільне завдання);

Процес роботи характеризується співпрацею, а не конкуренцією;

Позитивна взаємозалежність серед членів групи та індивідуальна відповідальність.

Рекомендації щодо проведення групової форми роботи із дітьми з особливими освітніми потребами

Не використовувати групові форми роботи для того, щоб навчати нового змісту за програмою. Матеріал має бути знайомий.

Структурувати завдання з урахуванням індивідуальних потреб дитини.

Розподілити завдання на етапи.

Дозволяти учням вибирати, як саме вони братимуть участь у виконанні завдання.

Використовувати індивідуалізовані матеріали.

Упровадження педагогічної технології «Створення ситуації успіху» в систему інклюзивної освіти

Категорії учнів у педагогічній технології «Створення ситуації успіху»:

«Надійні»

«Впевнені»

«Зневірені»

«Невпевнені»

Прийоми створення ситуації успіху

(за О.С. Белкіним «Ситуация успеха. Как ее создать»):

Анонсування

Даю шанс

Прямуй за нами

Авансування

Сходи

Сімейна радість

Прийом «Анонсування» – педагог (асистент-учителя) попереджає учня з особливими освітніми потребами про труднощі, надаючи можливість краще підготуватися до них. Доцільно цей прийом застосовувати перед контрольними, самостійними роботами, у виховних ситуаціях, у позакласній діяльності.

Прийом «Даю шанс»

Застосування цього прийому надає можливість дитині з особливими освітніми потребами досягти успіху в певній справі: допомогти учневі влаштуватися у гурток, курси, дати йому вигрешне доручення.

Прийом «Прямуй за нами» - організація допомоги слабшому учневі з боку когось із товаришів. Ефективним буде включення особливого учня у сильну команду, загін групи, де він буде постійно отримувати допомогу і «тягнутися» за товаришем.

Прийом «Авансування» - заохочення, яке використовується, так би мовити, авансом, коли учень ще його не заслужив, або заслужив частково.

Прийом «Сходи» - Передбачає рух педагогів разом з «особливою» дитиною вгору, крок за кроком до знань, психологічного самовизначення.

Етапи даного прийому:

«Психологічна атака» - зламати психологічну напругу, створити умови для входження в емоційний контакт учителя з учнем

«Емоційне блокування» - мінімізувати процес розчарування, не допустити виникнення образ, переорієнтувати дитину з песимістичної оцінки подій на оптимістичну

«Вибір головного напрямку» - встановити центр психологічної напруги особистості, знайти шляхи його нейтралізації

«Вибір рівних можливостей» - створити для невпевненої дитини приблизно рівні з однокласником можливості виявити себе

«Неочікуване порівняння» - порівняти роботу, зроблену декількома учнями, при цьому показавши найкращі відмітні якості праці «особливого учня»

«Стабілізація» - створити умови, щоб загальна позитивна реакція класу на діяльність «особливої» дитини по можливості повторювалась

Прийом «Сімейна радість» - допомагає батькам дитини з особливими освітніми потребами реально оцінити інтелектуальні можливості своєї дитини, повірити у її найкращі якості, адекватно реагувати на досягнення. Адаптації та модифікації

Адаптація навчання – змінює характер навчання, не змінюючи при цьому навчальний зміст або понятійну складність навчального завдання.

Модифікація навчання – змінює характер навчання, змінюючи зміст або понятійну складність навчального завдання.

Підкріплення/додаткове навчання – додаткові заняття/завдання можуть бути необхідними, щоб дати учням можливість засвоїти/вивчити навчальний зміст.

Вибір адаптації для врахування потреб учнів

Адаптація та модифікація враховують конкретні потреби дитини та охоплюють такі аспекти розвитку:

Поведінка – адаптація спрямована на вирішення проблем, пов'язаних з мотивацією та виконанням усталених правил і вимог до поведінки дитини;

Організаційні навички – адаптація, яка допомагає дітям зосередитись на завданні, що виконується;

Сенсорні потреби – адаптація шляхом надання учню таких засобів, як слуховий апарат, окуляри тощо.

Використання модифікацій. Модифікація може передбачати зміни у змісті навчання за допомогою таких форм:

Скорочення змісту, який необхідно засвоїти (від дитини вимагається брати участь лише у деяких частинах уроку або оволодіти лише частиною навчального матеріалу);

Зниження вимог (від учня вимагається виконати лише частину уроку або матеріалу).

Труднощі під час читання

Використовуйте простіший або альтернативний текст для читання.

Скоротіть обсяг тексту для читання.

Дозвольте учням записувати виклад нового матеріалу на аудіоносії та використовувати альтернативні способи збирання даних (запис на диктофон, довідкові таблиці чи схеми, тощо).

Використовуйте шрифт більшого розміру в роздатковому матеріалі й текстах.

Надавайте більше часу для виконання тестів і завдань.

Використовуйте адаптовані навчальні тексти, надруковані великим шрифтом.

Читайте завдання для учнів.

Читайте стандартні інструкції щодо виконання завдань кілька разів перед початком екзамену.

Запишіть інструкції щодо виконання завдань на аудіоносій.

Завчасно надавайте письмові інструкції щодо виконання завдань на екзаменах.

Використовуйте допоміжні технічні засоби, наприклад: оптичні системи розпізнавання знаків тексту, книжки на аудіоплівці/компакт-дисках, комп'ютерні програми для читання електронного тексту вголос.

Труднощі під час письма

Дозвольте учням записувати виклад нового матеріалу на аудіоносії.

Надавайте короткий зміст у письмовій формі.

Використовуйте індивідуалізовані варіанти завдань (зменшений обсяг роботи, розчленування завдань на частини, додатковий час для завершення завдань, альтернативні завдання, можливість виконувати домашнє завдання під час перебування в школі тощо).

Дозвольте учням використовувати альтернативні способи збирання даних (запис на диктофон, інтерв'ю, довідкові таблиці та схеми тощо).

Допускайте певну кількість помилок у письмових завданнях.

Надавайте більше часу для виконання завдань.

Дозволяйте іншим учням записувати виконане завдання або використовувати диктофони для відповідей (на звуковому записі учень має вказувати знаки пунктуації та поділ на абзаци).

Не зважайте на недотримання правил правопису, пунктуації та оформлення.

Приймайте відповіді, що складаються з ключових слів, а не повних речень.

Використовуйте допоміжні технічні засоби, наприклад: текстові редактори, програми перевірки орфографії, програми перетворення тексту на мову.

Труднощі концентрації уваги

Пересадіть учня (біля вчителя, обличчям до вчителя, перед класом, між двома учнями, які добре вміють зосереджуватися, подалі від чинників, що відволікають увагу тощо).

Забезпечте додатковий (особистий) робочий простір (тихе місце для навчання, додатковий стілець чи парту, місце, щоб усамітнитись для короткої перерви, кабінку для занять тощо).

Дозволяйте дитині рухатися по класу під час уроку та виконання завдань.

Дозвольте учням записувати лекції на аудіоносії та обговорювати їх в класі.

Надавайте вказівки в письмовій формі, наприклад: на дошці, на робочих аркушах, переписані іншими учнями в зошит для запису завдань тощо.

Установіть часові межі для виконання певних завдань.

Надавайте більше часу для виконання завдань.

Не обмежуйте в часі роботу над текстом.

Розділіть завдання на кілька коротких частин і дозвольте виконувати їх через деякий час.

Труднощі концентрації уваги

Дозволяйте учням робити перерву під час виконання завдань.

Позначайте межі робочого місця, використовуючи спеціальний папір, що допомагає учням зберігати позу за партою та краще зосереджуватися.

Використовуйте підказки для виконання завдань («див. стор. 35»; «прочитай правило...», «пригадай...» тощо).

Забезпечте тишу та відсутність у приміщенні чинників, що відвертають увагу.

Дозволяйте учням носити пристрій для приглушення сторонніх звуків (вушні вкладки, навушники тощо).

Надавайте заздалегідь перелік контрольних запитань для завдань, що потребують тривалого часу виконання.

Використовуйте спеціальну процедуру (порядок дій) для здачі виконаних завдань.

Труднощі запам'ятовування

Надавайте письмові схеми.

Надавайте письмові інструкції (на дошці, в робочих зошитах, переписані іншими учнями в зошит для запису завдань тощо).

Використовуйте спеціальну процедуру / порядок дій для здачі виконаних завдань.

Надавайте перелік контрольних запитань для завдань, які триватимуть довгий час.

Читайте стандартні інструкції щодо використання завдань кілька разів.

Використовуйте підказки (бажано в письмовій формі: «див. стор...», «нагадай правило про...», «перечитай параграф...» тощо).

Дозволяйте учням користуватися допоміжними матеріалами для надання відповіді (арифметичні таблиці, словники, калькулятори, текстові редактори, програми перевірки орфографії тощо).

Проблеми моторики.

Використовуйте допоміжні або адаптивні пристрої (дошки з нахилом, настільні підставки для читання, олівець/ручку адаптованого розміру та зручну для тримання, альтернативну клавіатуру, портативний текстовий редактор тощо).

Визначте реалістичні вимоги до акуратності.

Зменшуйте обсяг переписування з книжки чи дошки або взагалі не використовуйте завдання такого типу. Для цього надавайте копії нотаток, дозволяйте учням робити ксерокопію нотаток однокласників, надавайте однокласнику копірку для ведення нотаток у двох примірниках.

Надавайте більше часу для виконання завдань.

Змініть обсяг та форму відповідей.

Приймайте відповіді, що складаються з ключових слів, а не повних речень.

Дозволяйте учням не писати відповіді, а друкувати їх чи відповідати усно.

Вимоги до організації уроку в інклюзивному класі

Планування уроку в інклюзивному класі має містити як загальноосвітні завдання, так і коригувально-розвивальні завдання, передбачати під час уроку зміну діяльності учнів, чергування активної діяльності з відпочинком, обов'язкове використання наочних засобів.

Зміна видів діяльності на уроці:

починати урок краще із завдань, які тренують пам'ять, увагу;

складні інтелектуальні завдання використовувати тільки в середині уроку;

чергувати завдання, пов'язані з навчанням, і завдання, що мають тільки корекційну спрямованість (зорова гімнастика, використання завдань на розвиток дрібної моторики, розвиток сприйняття і мислення);

використовувати сюрпризні, ігрові, змагальні моменти, інтриги, рольові ігри, міні-постановки (тобто всю ту діяльність, яка зачіпає емоції дітей і пов'язує знання з життям).

Вимоги до уроку в інклюзивному класі з дітьми з порушеннями розумового розвитку:

урок повинен мати чіткий алгоритм. Звикаючи до певного алгоритму, діти стають більш організованими;

початок уроку:

а) перший варіант роботи – «особливі» діти працюють за картками на закріплення попередньої теми (у цей час вчитель працює з іншими дітьми, пояснюючи нову тему, яку неможливо пояснити «особливим» дітям у такий саме спосіб, як дітям «звичайним»);

б) другий варіант – поки «звичайні» діти працюють за картками на закріплення попередньої теми (оскільки вони більш самостійні), учитель проводить словникову роботу або інші види робіт з «особливими» дітьми на згадування основних понять, що стосуються теми попереднього уроку;

Вимоги до уроку в інклюзивному класі з дітьми з порушеннями розумового розвитку

3) основна частина уроку:

а) перший варіант роботи – «звичайні» діти виконують завдання за картками, опрацьовуючи нову тему. У цей час учитель у «доступному» варіанті пояснює нову тему дітям з обмеженими освітніми можливостями:

при цьому використовують: наочність (кожна дія або слово мають бути цілком підкріплені малюнком, схемою, картою, практичною дією); поступовий перехід від однієї дії або одного поняття до іншої дії або іншого поняття;

постійний мовленнєвий супровід з боку педагога, але не насичений, а стислий і чіткий, адже мовну інформацію засвоюють у малому обсязі;

далі відбувається закріплення матеріалу. Одна або дві дитини виконують завдання перед усім класом. Учитель активно допомагає;

потім «особливі» діти виконують індивідуальні завдання, пов'язані з новою темою, а в цей час учитель перевіряє завдання, виконані «звичайними» дітьми;

б) другий варіант – учитель може розпочати пояснення нової теми для всіх учнів:

при цьому для загального пояснення потрібно обирати тільки прості теми як за обсягом, так і за змістом матеріалу. Також не забувати про використання алгоритму і наочності;

далі можна запропонувати успішним учням виконати індивідуальні завдання самостійно, а в цей час ще раз пояснити більш слабким учням зміст нової теми й тільки потім запропонувати їм самостійні завдання і переключитися на перевірку завдань, виконуваних сильними учнями.

Алгоритм дії під час виконання завдань «особливими» дітьми.

Усні завдання виконують за таким алгоритмом:

учитель промовляє завдання (тобто: що ми робитимемо), учні проговорюють завдання після вчителя; можна використовувати картки з опорними словами, ілюстрації, що відображають алгоритм виконання завдань, складання схем, таблиць;

покрокове виконання завдання, перевірка разом з учителем.

Письмові завдання передбачають такий алгоритм:

учитель промовляє завдання (тобто: що ми робитимемо), учні проговорюють завдання після вчителя;

дітям роздають картки із завданнями для самостійного виконання (алгоритм дії наведено в картці);

перевірка завдання: вчитель може індивідуально перевіряти виконання завдання, підходячи до кожної дитини.

Орієнтовна схема уроку в інклюзивному класі

поетапне пояснення нового матеріалу;

дозоване виконання завдань;

повторення учнем інструкції до виконання завдань;

забезпечення аудіовізуальними засобами навчання;

система спеціального оцінювання рівня навчальних досягнень;

спеціальне оцінювання (має містити передусім індивідуальну шкалу оцінок, узгоджену з успіхами дитини й докладними зусиллями).

Мета (ціль) уроку в інклюзивному класі включає:

навчальну або дидактичну – домогтися міцного засвоєння знань, формування практичних умінь і навичок з конкретного навчального матеріалу;

виховну – сприяти формуванню наукового світогляду, моральних, естетичних та інших якостей особистості кожного школяра, вихованню колективу класу;

розвивальну – розвивати мовлення, пам'ять, увагу, уяву, мислення, спостережливість, активність і самостійність учнів, прищепити їм способи пізнавальної діяльності та ін.;

соціалізуючу – створювати комфортні умови для адаптації учнів в освітньому середовищі школи, колективі класу;

корекційну – спонукати учнів до поліпшення процесів розвитку і соціалізації, послаблення або виправлення психофізичних недоліків у когнітивній, емоційно-вольовій, мотиваційній і поведінковій сферах дитини з метою максимального розвитку особистості і підготовки до самостійного життя.

Цільові завдання уроку:

Цільове завдання уроку – це передбачення проміжних результатів, які у комплексі забезпечать досягнення кінцевої мети уроку. Зміст цільових завдань та їх кількість залежать від змісту навчального матеріалу. Залежно від визначеної системи уроків, яка відображена у тематичному плануванні, мета може бути єдина для цілої теми, але конкретна для окремого уроку, котра знаходить своє відображення у кінцевих результатах навчання.

Дидактична мета уроку в інклюзивному класі:

Визначається навчальною програмою і тематичним плануванням.

Приклади формулювання дидактичної мети:

засвоїти знання про ... ;

формувати навички ... ;

розвивати уміння застосовувати знання та навички ... ;

узагальнити та систематизувати знання з ... .

Цільовими завданнями уроку можуть виступати такі проміжні результати:

дати перші уявлення про ... ;

сприйняти і усвідомити знання на основі ... ;

розвивати елементарні дії, що формують навичку ... ;

вправлятися у формуванні навички ... при розв'язуванні вправ на ... ;

продовжувати формувати уміння ... ;

збагатити й узагальнити знання про ...

самостійно розв'язувати ...; тощо

Розвивальна мета

Визначається відповідно до конкретного навчального матеріалу. Навчальна дисципліна має орієнтовний перелік напрямів розвитку учня, який подається у пояснювальній записці до кожної галузі освіти. До прикладу можна навести:

а) розвиток мислення школярів:

Формувати уміння аналізувати навчальний матеріал: порівнювати і встановлювати головне; знаходити причинно-наслідкові зв'язки; узагальнювати, доводити, діяти за аналогією;

б) розвиток самостійності:

формувати уміння працювати за зразком і вказівкою вчителя;

навчатися працювати з коментуванням своїх дій;

формувати вміння самостійно застосовувати правило;

формувати уміння запам'ятовувати, спостерігати тощо.

Соціалізуюча мета

Передбачає створення умов, які сприяють процесу засвоєння ролей та очікуваної поведінки у взаєминах з родиною й суспільством і розвитку задовільних зв'язків з іншими людьми.

В умовах інклюзивної освіти соціалізуюча функція педагогів полягає у забезпеченні належного педагогічного супроводу дитини з особливими освітніми потребами.

Корекційна мета

Передбачає створення комфортних умов, необхідних для засвоєння програмового матеріалу і подолання психофізичних проблем.

Корекційна мета уроку спрямовує та спонукає учнів до поліпшення процесів розвитку і соціалізації, послаблення психофізичних недоліків у когнітивній, емоційній і мотиваційній сферах.

Корекційна мета підпорядковується дидактичній.

Етапи уроку в інклюзивному класі:

психологічна підготовка (2 хв.);

логопедична розминка (3 хв);

фізкультхвилинка (3 хв.);

основний етап (20-25 хв.);

заклучний етап (5 хв.).

Формулювання завдань:

Завдання повинне бути сформульоване як в усному, так і в письмовому вигляді.

Завдання має бути стислим, конкретним, сформульованим одним дієсловом.

Просіть дитину повторити завдання.

Завдання можна формулювати в кілька етапів.

Формулюючи завдання, покажіть кінцевий продукт (завершений текст, розв'язання математичної задачі).

Формулюючи завдання, стійте поруч із дитиною.

Дайте дитині змогу закінчити розпочате завдання.

Робота із тестовими завданнями:

Усне пояснення завдань.

Навчання роботи з тестовими завданнями (наприклад, розподіл часу на розв'язання кожної секції тестових завдань).

Забезпечення учнів списком слів із визначеннями.

Необмежений час для розв'язання тестових завдань.

Розв'язання тестових завдань у приміщенні без зовнішніх подразників (наприклад, у бібліотеці).

Читання тестових матеріалів учням і дозвіл на усні відповіді.

Розмежування тестів на секції із подібними проблемами.

Використання тестів множинного вибору, правильної / неправильної відповіді.

Дозвіл учням обрати й виконати індивідуальний проект як альтернативу тесту.

Повідомлення про досягнення учнів замість оцінки.

Оцінювання правопису окремо від змісту роботи.

Забезпечення друкованими навчальними матеріалами.

Дозвіл розв'язувати тестові завдання вдома або з використанням підручників.

Надання можливих відповідей для завдань з пропущеними словами.

Написання першої літери пропущеного слова.

Рекомендації на уроці математики в інклюзивному класі:

Дозвіл щодо використання калькулятора на уроці.

Групування схожих проблем.

Розміщення малої кількості завдань на одному аркуші із вправами (наприклад, від 4 до 6 завдань на сторінці).

Виконання малої кількості завдань для отримання оцінки.

Використання аркушів великого формату для письмового позначення проблеми.

Надання столу з математичними предметами для довідкової інформації.

Забезпечення кожного учня візуальним числовим рядом.

Поетапне подання проблемних завдань.

Використання візуальних посібників (малюнків, графіків).

Рекомендації щодо полегшення навчальної діяльності для дітей з особливими освітніми потребами:

Маркування завдань у підручниках.

Забезпечення зворотного зв'язку за кожним завданням.

Використання лінійки до полегшення читання.

Забезпечення загального уявлення про довгострокові завдання, щоб учні знали, що від них вимагають під час виконання цього завдання.

Орієнтування тривалих за часом завдань на поетапне виконання, з щоденною перевіркою і частим оцінюванням.

Можливість презентувати виконане завдання малій групі однолітків, перш ніж виступити перед усім класом.

Одночасне роздавання аркушів із вправами.

Послідовне виконання завдання, починаючи з найлегшої його частини.

Проектування зображень.

Використання допоміжних запитань під час розв'язання тестових завдань.

Практика запису завдань у зошиті.

Використання стрілок (в аркушах із вправами, на дошці) для позначення зв'язків між явищами.

Поведінка:

Організація навчального дня.

Розподіл учнів за парами для виконання проєктів, щоб один з учнів міг подати приклад іншим.

Позначення шкільних правил, яких учні мусять дотримуватися.

Використання невербальних засобів спілкування, що нагадують про ці правила.

Використання заохочень для учнів, які дотримують правил (наприклад, похвалити забудькуватого учня за те, що він приніс у клас олівці).

Звести до мінімуму покарання за недотримання правил; орієнтуватися на позитивне;

Надання учням можливості залишати клас й усамітнюватися в так званому безпечному місці, коли цього вимагають обставини.

Розробляння кодової системи (слова), що дасть учневі зрозуміти, що його поведінка є неприпустимою у цей момент.

Ігнорування незначних поведінкових порушень.

Розробляння заходів втручання у разі неприпустимої поведінки, яка є ненавмисною.

Знання про зміни в поведінці, які попереджають про необхідність застосування медикаментозних засобів або вказують на перевтому учня з обмеженими можливостями.

Оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами

Відповідно до Порядку організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах система оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами має бути стимулюючою. Передусім слід враховувати досягнення учня, позитивну динаміку розвитку.

Специфіка полягає у зменшенні кількісної ролі оцінки і використанні її якісного потенціалу.

Для оцінювання індивідуальних досягнень учня з особливими потребами та його мотивації можна використовувати портфоліо.

Критерії оцінювання:

повнота і глибина знань;

оперативність і гнучкість знань;

ступінь узагальненості і систематичності

Ключовий аспект оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами в інклюзивному класі:

Його слід здійснювати за обсягом і характером матеріалу, визначеним індивідуальною навчальною програмою.

Вимоги щодо оцінювання навчальних досягнень учнів з особливими освітніми потребами висвітлені в документах:

Державний стандарт початкової загальної освіти для дітей з особливими освітніми потребами, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 21.08.2013 № 607.

Порядок організації інклюзивного навчання у загальноосвітніх навчальних закладах, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 15.08.2011 № 872.

лист МОН «Про організаційно-методичні засади забезпечення права на освіту дітей з особливими освітніми потребами» від 08.08.2013 № 1/9-539.

Планування оцінювання

Оцінка шкільного прогресу здійснюється безперервно, з проведенням сумарних оцінок не рідше одного разу в семестр (після закінчення семестру).

З метою допомоги в навчанні дитині з особливими освітніми потребами, з урахуванням потреб, можуть бути заплановані проміжні тематичні оцінки протягом семестру.

Оцінювання може бути як формальним, так і неформальним, але в обов'язковому порядку результат оцінювання повинен відображати прогрес у розвитку дитини.

Рекомендації щодо оцінювання дітей з особливими освітніми потребами

Намагайтеся відзначати гарну поведінку дитини, а не погану.

Не беріть до уваги не надто серйозні порушення дисципліни.

Будьте готові до того, що поведінка дитини може бути пов'язана з уживанням лікарських препаратів.

Придумайте якесь «особливе» слово, після виголошення вами якого дитина зрозуміє, що поводить не належним чином.

Використовуйте проміжок оцінювання, щоб відобразити прогрес.

Дозволяйте дитині переписувати роботу, щоб отримати кращу оцінку (надалі враховувати оцінку за перероблену роботу).